

Щебетун Ірина Степанівна,

*кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри конституційного, міжнародного і кримінального права
Донецького національного університету імені Василя Стуса*

ОРГАНІЗАЦІЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В ІСПАНІЇ: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

У статті досліджуються актуальні питання пошуку оптимальної конституційної моделі місцевого самоврядування, визначення правових засад його організації та гарантування з урахуванням процесів євроінтеграції та децентралізації публічної влади. Автором здійснена спроба комплексного системного дослідження зарубіжного досвіду правового регулювання місцевого самоврядування, зокрема в державах континентальної Європи, а саме в Іспанії.

Оптимальною моделлю для будь-якої країни вважається та, яка була сформована з урахуванням історичних передумов та враховує власні традиції поряд із класичними моделями. У багатьох країнах формування відносин між центром та регіонами відбувається на основі поєднання рис, притаманних різним моделям місцевого самоврядування, що зумовлено різноманітними чинниками, а саме: системою врядування, особливостями адміністративно- / державного контролю; адміністративно-територіальним устроєм; формами взаємодії місцевих спільнот із центром та ін.

Однією з характерних рис місцевого самоврядування як правового явища є те, що навіть у межах однієї держави існує безліч особливостей, властивих як державі загалом, так і окремим територіальним утворенням у її складі. Законодавець змушений враховувати такі особливості, оскільки це багато в чому зумовлює успішність функціонування інституту місцевого самоврядування у державі, тому законодавство про місцеве самоврядування кожної держави характеризується наявністю власних, особливих механізмів правового регулювання, впровадження та застосування яких спрямоване на досягнення поставленої мети.

Законодавство Іспанії визначає субсидіарний порядок встановлення нормативних засад діяльності органів місцевого самоврядування та автономних спільнот, що забезпечує в автономних спільнотах створення механізмів реалізації конституційно встановлених гарантій діяльності органів місцевого самоврядування та створення публічної влади на основі конституційних принципів єдності нації та єдиного публічного управління.

Можливість встановлення особливостей організації місцевого самоврядування для окремих територій передбачена Конституцією Іспанії, яка встановлює доволі гнучку систему місцевого самоврядування, що дає змогу за необхідності розширювати повноваження автономних співтовариств щодо правового регулювання діяльності органів місцевого самоврядування та сприяє досягненню однієї з основних цілей Конституції Іспанії – збереженню територіальної цілісності держави.

Ключові слова: Конституція, Конституція Іспанії, місцеве самоврядування в Іспанії, моделі місцевого самоврядування, конституційно-правове регулювання, реформування місцевого самоврядування, децентралізація влади, розмежування повноважень, форми взаємодії органів місцевого самоврядування з державними та регіональними органами влади, муніципальна система, місцева демократія.

Постановка проблеми. Незважаючи на значний досвід розвитку місцевого самоврядування в Україні, актуальним залишається пошук оптимальної моделі правових засад його організації та гарантування. У зв'язку з цим актуалізується комплексне системне дослідження зарубіжного досвіду правового регулювання місцевого самоврядування, особливо в державах континентальної Європи.

Оптимальною моделлю для будь-якої країни вважається та, яка була сформована зі врахуванням історичних передумов, але водночас враховує власні традиції поряд із класичними моделями. У багатьох країнах формування відносин між центром та регіонами відбувається на основі поєднання рис, притаманних різним моделям місцевого самоврядування, що зумовлено різноманітними чинниками, а саме: системою врядування, особливостями адміністративного / державного контролю; адміністративно-територіальним устроєм; формами взаємодії місцевих спільнот із центром та ін.

Місцеве самоврядування є унікальним правовим явищем, що проявляється у різних аспектах, серед яких поєднання публічних засад діяльності органів місцевого самоврядування з властивими цьому інституту принципами суспільної (громадянської) самоорганізації та самостійності органів місцевого самоврядування під час вирішення питань місцевого значення відповідно до принципу субсидіарності: «публічна влада, як правило, повинна переважно здійснюватися органами влади, найбільш близькими до громадянина» (ст. 4 Європейської хартії місцевого самоврядування) [1]. Органи місцевого самоврядування є органами публічної влади, найбільш близькими до населення, тому саме вони мають здійснювати повноваження, які безпосередньо пов'язані з повсякденним життям мешканців місцевих територіальних утворень.

Вищезазначена обставина зумовлює іншу характерну рису місцевого самоврядування як правового явища: навіть у межах однієї держави існує безліч особливостей, властивих як державі загалом, так і окремим територіальним утворенням у її складі. Законодавець змушений враховувати такі особливості, оскільки це багато в чому зумовлює успішність функціонування інституту місцевого самоврядування у державі, тому законодавство про місцеве самоврядування кожної держави характеризується наявністю власних, особливих механізмів правового регулювання, впровадження та застосування яких спрямоване на досягнення поставленої мети.

Дослідження таких особливостей становить інтерес і не виключає також аналіз деяких загальних аспектів щодо різних держав. Чинні Конституції Іспанії та України започаткували будівництво багато в чому нових систем організації публічної влади в обох державах, характерною рисою яких став розвиток принципу децентралізації публічної влади. Ухвалені зміни у зазначеній сфері були спрямовані на побудову принципово іншої моделі відносин між центральною владою та органами влади інших територіальних утворень.

Для реалізації ідеї децентралізації в повному обсязі потрібно звертатися до досвіду країн, де традиції права сформувалися значно раніше і стали моделями, тому досвід Іспанії щодо правового регулювання місцевого самоврядування становить науковий і практичний інтерес, а аналіз іспанського законодавства про місцеве самоврядування та відповідної правозастосовної практики дає змогу розширити сфери наукових досліджень та виявити особливості правового регулювання досліджуваного інституту у вкрай специфічній з погляду територіальної організації державі, зокрема щодо вирішення статусу особливих територій, їх автономізації та надання більшого ступеня самостійності, а також враховуючи певні проблеми, з якими свого часу зіткнулася ця держава (більша фінансова та матеріальна самостійність, прагнення бути незалежними від центру та ін.).

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. Питанню становлення та розвитку органів місцевого самоврядування у зарубіжних країнах, дослідженню організаційно-правових аспектів вивчення та застосування зарубіжного досвіду місцевого самоврядування, висвітленню його особливостей, проблем розподілу повноважень між інституціями державного, регіонального, місцевого рівнів у процесі децентралізації присвятили свої наукові праці такі науковці: М. Баймуратов, О. Батанов, І. Бутко, О. Власенко, І. Грицяк, О. Ігнатенко, В. Князєв, В. Куйбіда, О. Лазор, О. Лебединська, В. Мамонова, Н. Мішина, Н. Нижник, М. Пухтинський, С. Телешун, А. Чемерис, А. Чиркін, Ю. Шаров, Ю. Шемчушенко, О. Яценська та інші.

Метою статті є розкриття та характеристика правових основ регулювання взаємодії органів місцевого самоврядування з регіональними та державними органами влади на основі комплексного системного аналізу правового регулювання та сформованої правозастосовної практики в Іспанії.

Виклад основного матеріалу. Правову основу регулювання організації місцевого самоврядування Іспанії становлять норми Конституції 1978 р. Конституція Іспанії ґрунтується на неподільності держави, але водночас гарантує право на самоврядування адміністративним підрозділам, які склалися з урахуванням національних, регіональних та історичних критеріїв.

Територіальна організація Іспанії складається з муніципалітетів, провінцій та регіональних автономних об'єднань. Усі елементи територіальної організації країни користуються автономією під час ведення своїх справ.

Базова територіальна одиниця Іспанії – муніципалітет, що має всю повноту прав юридичної особи і керується виборними муніципальними радами. Радники обираються мешканцями відповідного муніципалітету шляхом загального, рівного, вільного і таємного голосування. Самою радою чи жителями обирається алькальд – керівник виконавчого органу муніципалітету.

Декілька муніципалітетів об'єднуються у провінції, створювані за територіальним принципом. Провінції також мають права юридичної особи, а їх межі

можуть змінюватись лише рішенням Генеральних кортесів. Представницький орган у кожній провінції – збори представників, що обираються шляхом загального голосування.

Конституція Іспанії передбачає здійснення широкого права автономії спеціальними регіональними автономними об'єднаннями. Такі об'єднання можуть бути утворені провінціями, що межують одна з одною, мають спільні риси історичного, культурного та економічного розвитку, а також островами територіями та провінціями, що становлять єдину історичну область.

Питання територіальної організації держави загалом та організації місцевого самоврядування розглядаються Конституцією Іспанії крізь призму поняття «автономія», що є однією з особливостей конституційно-правового регулювання місцевого самоврядування в Іспанії. У статті 137 Конституції Іспанії закріплено організаційно-територіальну структуру держави [2], яка включає місцеві територіальні утворення (муніципалітети та провінції) та регіони – автономні спільноти.

Конституційне регулювання місцевого самоврядування Іспанії не можна назвати всеосяжним. Крім зазначеної статті 137 Конституції Іспанії, яка гарантує місцевим та регіональним територіальним утворенням автономію, питанням організації місцевого самоврядування присвячені статті 140–142 Конституції Іспанії, які регулюють окремі питання організації органів місцевої влади, а також закріплюють принцип фінансової спроможності щодо діяльності органів місцевого самоврядування. У статті 137 Конституції Іспанії закріплено, що всі територіальні утворення (як місцеві, так і регіони) користуються автономією під час вирішення питань, що становлять відповідний інтерес [2].

В Іспанії існує два види автономії (адміністративна та національно-територіальна), і через це Іспанію стали відносити до категорії регіоналістських держав, які надають частинам країни значний ступінь автономії, що відрізняється від унітарних централізованих держав, проте така автономія не досягає ступеня самостійності суб'єктів федерації.

Регулюванню правового статусу автономних спільнот у тексті Конституції Іспанії присвячено значно більше норм. Так, статті 143–158 Конституції Іспанії, зокрема, регулюють порядок утворення автономних співтовариств, порядок прийняття статутів автономій, регулювання правового статусу автономних спільнот, компетенцію автономних спільнот і держави, порядок делегування законодавчих повноважень автономним спільнотам, здійснення контролю за діяльністю органів влади автономних спільнот, формування бюджетів автономних спільнот та деякі інші.

Області з адміністративною автономією утворюються з ініціативи провінційних рад провінцій, що об'єднуються, і 2/3 рад муніципалітетів, населення

яких становить більшість виборчого корпусу кожної провінції або кожного острова, який має намір увійти до складу автономної області. Потім установча асамблея, що складається з депутатів провінційних рад, а також депутатів і senatorів, обраних до Кортесів від відповідних провінцій, розробляє проект статуту автономної області та вносить його як законодавчу ініціативу до Кортесів [3, с. 73].

Дещо відрізняється порядок організації автономного утворення, де проживає національна меншість. З ініціативою формування національного утворення виступають ради провінцій та 3/4 частини муніципальних рад. Далі ініціативу має підтримати на референдумі абсолютна більшість населення провінцій, що об'єднуються в національне співтовариство провінцій. Наступний крок – депутати та сенатори Кортесів, які обрані від цих провінцій, утворюють установчу асамблею, яка розробляє та схвалює статут автономії. Потім у спеціальній комісії Конгресу цей проект розглядається та остаточно доопрацьовується. Далі проект статуту вноситься на загальний референдум у провінціях майбутньої автономії. Після схвалення проекту статуту простою більшістю голосів він передається на розгляд і затвердження до палат Генеральних кортесів і після схвалення обома палатами стає чинним статутом. Більш ускладнений процес створення національно-територіальної автономії передбачає і її ширший обсяг [4, с. 75].

Загалом конституційно-правове регулювання діяльності органів публічної влади в Іспанії є гнучким, що досягається багато в чому завдяки тому, що повноваження щодо регулювання багатьох питань організації місцевого самоврядування мають бути розподілені між державним та регіональним законодавцем на основі принципів, передбачених Конституцією держави. Багато аспектів правового становища автономних спільнот, навпаки, врегульовані переважно нормами Конституції Іспанії.

Варто зауважити, що Конституційний суд Іспанії вказав на різну правову природу місцевої та регіональної автономії: органи місцевого самоврядування користуються адміністративною автономією, тоді як органи влади автономних спільнот – політичну. Хоча на конституційному рівні не розкрито зміст поняття «місцева автономія», Конституційний суд Іспанії у своєму тлумаченні має на увазі обов'язковість наявності у системі територіальної організації держави місцевих територіальних утворень – муніципалітетів та провінцій; крім того, органи місцевого самоврядування повинні мати реальну владу, а не бути «декоративними» елементами в системі організації органів публічної влади та обґрунтовано розмежовує поняття «автономія» та «суверенітет» [5, с. 125].

Автономія – це обмежена влада хоча б тому, що органи місцевого самоврядування є не лише автономними органами влади, які здійснюють публічні функції на місцях, а й елементами системи єдиного громадського управління державі (відповідно до конституційно встановленого принципу єдиного публічного управління).

Хоча всі територіальні спільноти в державі користуються автономією під час вирішення питань, що становлять їх відповідний інтерес, існує вкрай мало питань місцевого значення, під час вирішення яких був би відсутній державний інтерес, що зумовило необхідність комбінування принципу автономії (характерного для децентралізації громадського управління) та узгодженості дій органів громадської влади (елемента централізації у системі громадського управління).

У Конституції Іспанії представлено перелік сфер діяльності центральної влади та перелік повноважень, які за певних умов можуть бути делеговані органам самоврядування Автономної Спільноти. У п. 1 ст. 149 Конституції Іспанії наведено перелік сфер діяльності, що перебувають у винятковій компетенції центральної влади та під її безпосереднім контролем [2].

Перелік повноважень, що належать, відповідно до Конституції Іспанії, автономним співтовариствам, є відкритим, тобто спільноти, крім основних повноважень, можуть набути так званих «залишкових повноважень», за умови, що вони не перетинатимуться з компетенцією центру. Основою цього є положення ст. 149 Конституції, яка передбачає, що питання, не віднесені до компетенції центру, можуть належати до компетенції автономних співтовариств через зміст їх статутів [2]. Інакше кажучи, якщо певні «залишкові повноваження» не закріплені за конкретним автономним співтовариством у його статуті, вони переходять під контроль держави.

Законодавче регулювання місцевої автономії поділяють на державне регулювання та регулювання зі сторони автономних регіональних областей [6]. На практиці компетенція місцевого самоврядування визначається загальним законодавством про місцеве самоврядування, соціальними та галузевими законами, які регулюють окремі сфери діяльності (охорону здоров'я, освіту тощо).

У повній відповідності до принципу субсидіарності іспанські муніципалітети можуть здійснювати будь-яку діяльність і надавати будь-які публічні послуги за умови, що вони задовольняють потреби та запити мешканців.

Законодавством Іспанії чітко розмежовано компетенцію між усіма адміністративними утвореннями. Серед них:

- «попереднє місцеве планування, міське будівництво, громадські роботи, утримання парків, водопостачання, санітарний нагляд;
- громадська безпека (пожежна безпека і поліція), якщо чисельність населення перевищує 5 000 осіб;
- соціальні послуги, якщо кількість жителів більше 20 000 осіб;
- громадський транспорт / чистота повітря, якщо кількість населення перевищує 50 000 осіб» [7].

Існує градація муніципалітетів щодо виконуваних ними функцій залежно від чисельності населення. Так, до їх переліку відноситься такі:

– «для всіх муніципалітетів: вуличне освітлення, утримання цвинтарів, служба різних видів прибирання, доставка питної води до житлових будинків, каналізація, транспортний зв'язок із центром населеного пункту, мощення вулиць та площ та контроль якості продовольчих продуктів та напоїв;

– для муніципалітетів із населенням понад 5 000 осіб до функцій місцевих органів влади додаються громадянська оборона, надання соціальних послуг, попередження та гасіння пожеж, будівництво спортивних громадських споруд;

– для муніципалітетів із населенням понад 50 000 осіб – міський пасажирський транспорт та охорона навколишнього середовища» [8].

Провінції є допоміжними та координуючими органами щодо муніципалітетів. Їх спеціальними завданнями є забезпечення дотримання принципів солідарності та міжмуніципальної рівноваги в межах соціально-економічної політики, зокрема:

– забезпечення на всій території комплексного та якісного набору послуг, що входять до компетенції муніципалітету;

– участь у координаційній роботі органів місцевого самоврядування з органами держави та автономних регіональних об'єднань.

Конституція Іспанії закріплює доволі докладну компетенцію регіональних автономних об'єднань, до якої, зокрема, належать:

- «створення своїх органів самоврядування;
- зміна кордонів муніципалітетів, розташованих на їх території;
- благоустрій території муніципалітетів;
- громадські роботи;
- дороги, розташовані на території населених пунктів, та шосейні дороги;
- землеробство;
- тваринництво;
- використання гір та лісових багатств;
- охорона довкілля;
- економічний розвиток автономії;
- розвиток культури;
- соціальне забезпечення;
- охорона здоров'я та гігієна та ін.» (ст. 148 Конституції Іспанії) [2].

У фінансовій сфері Конституція Іспанії прямо встановлює, що місцеві фінанси мають бути достатніми для виконання функцій, які покладаються законом на відповідні органи самоврядування, для чого використовуються переважно місцеві податки, а також участь у податкових зборах держави та регіональних автономних об'єднань.

У законі про основи місцевого самоврядування та законі про місцеві фінанси визначаються конкретні доходи, на які можуть розраховувати органи само-

врядування. До того ж органам самоврядування надається бюджетна автономія [9]. Практичне застосування законів показало, що зазначених доходів недостатньо для покриття місцевих витрат, і виникає серйозна проблема заборгованості, вирішення якої в Іспанії поки що немає.

В Іспанії місцеві органи влади є юридичними особами, користуються автономією, яку їм гарантує Конституція. Органи місцевого самоврядування обирають усі мешканці. Ані держава, ані адміністративно-територіальне утворення, на території якого вони розташовані, не можуть втручатися у дії місцевих органів влади.

Контроль за діяльністю органів самоврядування здійснюється шляхом оспорування прийнятих ними постанов і регламентів у суді. Органи державної влади наділені правом оскаржувати рішення місцевої адміністрації, що зачіпають будь-яке право чи законний інтерес.

Контроль за господарсько-фінансовою діяльністю органів місцевої влади здійснює державна рахункова палата. Якщо орган самоврядування не виконує зобов'язання, що накладаються законом, у формі, що зачіпає компетенцію органів влади вищих рівнів управління, і коли відповідне зобов'язання гарантовано законом або бюджетом, органи влади вищого рівня управління можуть повідомити про стан, який склався, органи місцевого самоврядування і надати необхідний термін для виправлення ситуації.

Розпуск органів місцевого самоврядування в Іспанії може здійснюватися, якщо їх діяльність завдає значної шкоди загальнодержавним інтересам і тягне за собою невиконання конституційних зобов'язань. Рішення про розпуск приймає Рада міністрів з відома Урядової ради відповідного регіонального автономного об'єднання або на його прохання. Для розпуску потрібна наявність попереднього схвалення Сенату. У Конституції Іспанії встановлюється, що муніципалітети і провінції користуються автономією під час своїх справ та гарантується автономія муніципалітетів.

Органи місцевого самоврядування мають право оскаржити в судах адміністративної юрисдикції будь-які нормативні акти та регламенти, що приймаються на шкоду місцевій автономії. До 1999 р. органи місцевого самоврядування не могли оскаржити закони, що видаються державою або одним із регіональних автономних об'єднань, що порушувало їх автономію. У 1999 р. було змінено закон про Конституційний суд і органам місцевого самоврядування тепер дозволено порушувати питання «про конфлікт на захист місцевої автономії», тобто йдеться вже не про оскарження неконституційності, а про конфлікт із технічного погляду.

Висновки. Законодавство Іспанії визначає субсидіарний порядок встановлення нормативних засад діяльності органів місцевого самоврядування та авто-

номних спільнот, що забезпечує в автономних спільнотах створення механізмів реалізації конституційно встановлених гарантій діяльності органів місцевого самоврядування та створення публічної влади на основі конституційних принципів єдності нації та єдиного публічного управління.

Можливість встановлення особливостей організації місцевого самоврядування для окремих територій передбачена Конституцією Іспанії, яка встановлює доволі гнучку систему місцевого самоврядування, що дає змогу за необхідності розширювати повноваження автономних співтовариств щодо правового регулювання діяльності органів місцевого самоврядування та сприяє досягненню однієї з основних цілей Конституції Іспанії – збереження територіальної цілісності держави.

Основними формами взаємодії органів місцевого самоврядування з державними та регіональними органами влади є співробітництво та координація, відмінність між якими полягає у ступені їх негативного впливу на принцип місцевої автономії.

Координація, метою якої є насамперед забезпечення єдиного публічного управління у державі, більше обмежує місцеву автономію, ніж співробітництво, у зв'язку з чим можливості її застосування обмежені законодавством, і є результатом компромісу між двома протилежними принципами правового регулювання місцевого самоврядування – принципом автономії та принципом єдиного публічного управління в державі, основною метою якого є захист територіальної цілісності держави (вкрай актуальний для Іспанії), що дає змогу скоротити до мінімуму можливості для втручання у діяльність органів місцевого самоврядування в межах контролю з боку держави та автономних спільнот, оскільки координація частково замінює собою контрольну функцію, надаючи їй м'якшу форму, ніж у разі потенційного застосування механізмів контролю.

Контроль за діяльністю органів місцевого самоврядування з боку держави та автономних спільнот безпосередньо регламентується державним законодавством та розширення можливостей здійснення контролю за діяльністю органів місцевого самоврядування регіональним законодавством не допускається. Здійснення контролю та застосування заходів відповідальності до органів місцевого самоврядування обмежено законом, позасудове втручання у діяльність органів місцевого самоврядування допускається у виняткових випадках з обов'язковою участю органів різних гілок влади державного та регіонального рівнів, а також із наданням органам місцевого самоврядування права на його оскарження у судовому порядку.

Список використаних джерел

1. Європейська хартія місцевого самоврядування, прийнята 15 жовтня 1985 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text

2. Конституція Королівства Іспанії. URL: <https://legalns.com/download/books/cons/spain.pdf>
3. Грובהва В. П. Місцеве самоврядування в Іспанії: особливості та засади функціонування. *Науковий вісник Академії муніципального управління: Серія «Право»*. 2014. № 2. С. 70–77.
4. Чернеженко О. М. Створення та еволюція автономних громад в Іспанії. *Публічне право*. 2018. № 2(30). С. 72–80.
5. Курілов Ю. Ю. Децентралізація влади в Іспанії: самоврядування, регіоналізація та податки. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Державне управління*. 2018. Т. 29(68). № 5. С. 120–129. URL: https://www.pubadm.vernadskyjournals.in.ua/journals/2018/5_2018/23.pdf
6. Ley 29/1998, de 13 de julio, reguladora de la Jurisdicción Contencioso-administrativa. URL: <https://www.boe.es/buscar/pdf/1998/BOE-A-1998-16718-consolidado.pdf>
7. Копил Б. К. Досвід місцевого самоврядування в країнах Європейського союзу. *Теорія та практика державного управління*. 2010. Вип. 4. С. 154–160. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tpdu_2010_4_25
8. Лелеченко А. П. Зарубіжний досвід організації функціонування місцевого самоврядування: імплементація в Україні. *Державне управління, удосконалення та розвиток*. 2011. № 3. С. 266–268. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=266>
9. La transición política. La Constitución de 1978 y el Estado de las Autonomías. 2005. URL: <http://www.historiasiglo20.org/HE/16a-1.htm>

Iryna Shchebetun. Organization of Local Self-Government in Spain: Experience for Ukraine

The article examines the current issues of finding the optimal constitutional model of local self-government, determining the legal foundations of its organization and guaranteeing it, taking into account the processes of European integration and decentralization of public power and an attempt was made to conduct a comprehensive systematic study of foreign experience in the legal regulation of local self-government, especially in the countries of continental Europe, namely in Spain.

The optimal model for any country is considered to be one that was formed taking into account historical prerequisites and takes into account its own traditions along with classical models. In many countries, the formation of relations between the center and the regions occurs on the basis of a combination of features inherent in different models of local self-government, which is due to various factors, namely: the system of governance, the features of administrative / state control; administrative-territorial structure; forms of interaction of local communities with the center, etc.

One of the characteristic features of local self-government as a legal phenomenon is that even within the borders of one state there are many features inherent both to the state as a whole and to individual territorial entities within it. The legislator is forced to take into account such features, since this largely determines the successful functioning of the institution of local self-government in the state, therefore, the legislation on local self-government of each state is characterized by the presence of its own, special mechanisms of legal regulation, the implementation and application of which is aimed at achieving the set goal.

Spanish legislation defines a subsidiary procedure for establishing the regulatory framework for the activities of local governments and autonomous communities, which ensures the creation in autonomous communities of mechanisms for the implementation of constitutionally established guarantees for the activities of local self-government bodies and the creation of public authorities based on the constitutional principles of national unity and unified public administration.

The possibility of establishing the specifics of the organization of local self-government for individual territories is provided for by the Spanish Constitution, which establishes a fairly flexible system of local self-government, which allows, if necessary, to expand the powers of autonomous

communities regarding the legal regulation of the activities of local governments and contributes to the achievement of one of the main goals of the Spanish Constitution – preserving the territorial integrity of the state.

Keywords: *Constitution, Constitution of Spain, local self-government in Spain, models of local self-government, constitutional and legal regulation, reform of local self-government, decentralization of power, separation of powers, forms of interaction of local self-government bodies with state and regional authorities, municipal system, local democracy.*

УДК 342.15, 342.7

DOI 10.31558/2786-5835.2025.1.6

Щербатюк Ірина Олександрівна,

*заступник директора з навчально-виховної роботи
Волинського інституту імені В'ячеслава Липинського «МАУП»
<https://orcid.org/0009-0008-5943-6104>*

Пирого Сергій Степанович,

*доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри права
Волинського інституту імені В'ячеслава Липинського «МАУП»
<https://orcid.org/0000-0002-7093-3207>*

КОНСТРУКТИВНІ ТА МОРАЛЬНІ НОРМАТИВИ КОРПОРАТИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

У статті досліджено моральні цілі бізнесу та належні відносини між бізнесом і суспільством з наголосом на правах людини та сталому розвитку. Розглянуто два типи норм поведінки для учасників відносин, особливо для корпоративного суб'єкта: морально нейтральні, які не ґрунтуються на етичних стандартах; морально змістовні, які ґрунтуються на них. Норма як соціальне очікування поведінки може базуватися або не базуватися на етичному стандарті. Різниця між конструктивними та моральними нормами поведінки визначається тим, що останні базуються на етичних принципах правильного і неправильного, а не на бажанні чи культурних очікуваннях. Наявність морального обов'язку покладає соціально обумовлену або етично обов'язкову відповідальність у корпоративно соціальній відповідальності. Норми як моральні імперативи є більш зобов'язуючими або обов'язковими для дотримання, ніж норми, які не мають моральної основи. Водночас існують моральні порушення, які завдають соціальної шкоди, хоча поведінка суб'єкта формально є законною. Однак і самі закони можуть бути аморальними, що змушує зацікавлені сторони спонукати корпоративних суб'єктів порушувати їх як позитивні дії щодо КСВ. У таких випадках судова заборона робити правильні речі переважає конструктивну вимогу дотримуватись закону. Розвиток сфери КСВ включає: стратегічні / економічні теорії, зосереджені на створенні багатства; інституційні теорії роблять наголос на сферах права людини та сталому розвитку; теорія зацікавлених сторін звертає увагу на структури зацікавлених сторін, включно з відносинами з ними.

Взаємодія між бізнесом і суспільством є динамічною та розвивається з часом і може мати такі наслідки: обидва сектори виграють, створюючи спільну цінність; бізнес досягає занадто великої влади в управлінні процесом державної політики, зводячи нанівець вигоди суспільства або навіть завдаючи збитків йому; недотримання правових, нормативних чи етичних обмежень призводить до негативної КСВ; обидва сектори програють, коли програми та проекти КСВ зазнають невдачі; внаслідок комбінованих провалів бізнесу та уряду обидва сектори стають неефективними – і страждає вся соціально-економічна система.